

УДК 341.64

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.2.50>**А. А. Матковський**аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ З МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

У статті проаналізовано питання співробітництва держав з Міжнародним кримінальним судом (МКС) як однієї з опор його діяльності. Демонструється, що оскільки МКС не має власних збройних чи поліцейських сил, він критично залежний від допомоги держав у своїй діяльності. Держави-учасниці МКС несуть зобов'язання зі співробітництва у виконанні рішень МКС за Римським статутом. Найважливішою формою співробітництва є арешт і передача обвинувачених осіб, а також обмін доказами, дорученнями та іншими процесуальними документами. Розглядаються приклади такої взаємодії, зокрема між МКС та Палестиною та МКС та Гвінеєю.

Римський статут описує чотириетапну процедуру здійснення юрисдикції, коли ситуація передається до Суду державою-учасницею або розслідування ініціюється самим Прокурором. На цьому етапі Прокурор потребуватиме тісної та ефективної співпраці та взаємодії з різними державами, а також іншими суб'єктами міжнародного співтовариства.

Особливу увагу в статті приділено подоланню в ході співробітництва імунітетів підозрюваних та обвинувачених, якими вони можуть користуватися в силу займаних посад в своїх державах. Доводиться, що подолання імунітету стає можливим завдяки тому, що передача підозрюваних до Міжнародного кримінального суду є одночасно зобов'язанням *ius cogens* та *erga omnes*, що впливає з особливостей міжнародно-правових заборон діянь, перерахованих в Римському статуті, а також з повноважень Ради Безпеки ООН передавати справу на розгляд МКС.

Демонструється, що у випадку порушення справи на прохання держави чи за ініціативою самого Суду, обов'язок співробітництва виникає для 124 держав-учасниць Римського статуту. В разі ж передачі справи на розгляд МКС з боку Ради Безпеки ООН, такий обов'язок співробітництва виникає для всіх держав в силу їхнього членства в ООН.

Ключові слова: міжнародне право; міжнародне кримінальне право, Міжнародний кримінальний суд, обов'язок співробітництва з МКС, Прокурор МКС, Рада Безпеки ООН та Міжнародний кримінальний суд.

Вступ. Як одного разу заявив суддя Філіп Кірш, перший Голова Міжнародного кримінального суду, Римський статут Міжнародного кримінального суду є системою, що складається з двох опор: судової опори, представлені самим Судом, і опори правозастосування в особі держав, які беруть на себе юридичне зобов'язання співпрацювати з Судом через Статут. В національних системах дві опори взаємопов'язані. Суди покладаються автоматично на повноваження з правозастосування держав. У випадку МКС ці два елементи розділені. Суд залежить від співробітництва з боку держав-учасниць. За підтримки та співробітництва держав-учасниць, Суд залишатиметься сильною судовою інституцією, що викликатиме довіру» [1]. Дійсно, режим правозастосування Суду

та його практичне застосування становлять суттєву частину будь-якої оцінки легітимності Суду.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд теоретичних та практичних аспектів співробітництва держав з Міжнародним кримінальним судом, встановлення механізму та обмежень такого співробітництва.

Результати дослідження. МКС, не будучи наднаціональним органом зі своїми військовими чи поліцейськими силами, покладається насамперед на членів міжнародного співтовариства. Стаття 86 Римського статуту передбачає, що «держави-учасниці відповідно до положень цього Статуту всебічно співробітничать із Судом у проведенні ним розслідування злочинів, що підпадають під юрисдикцію Суду, і здійсненні кримінального переслідування за ці

злочини». Ця загальна вимога включає, серед іншого, арешт обвинувачених і передачу їх суду, а також збір і обмін доказами та вручення підтверджуючих документів. У цьому відношенні можна легко стверджувати, що успіх Суду визначається рівнем співробітництва, яке він отримує від міжнародного співтовариства [2], але головним чином від держав [3, с. 768].

Оскільки йдеться про міжнародний суд, заснований на договорі, положення про співробітництво є обов'язковими виключно для державами-учасницями, як це зазначено в статті 88 Римського статуту, яка передбачає, що всі держави-учасниці забезпечують доступні процедури відповідно до свого національного законодавства для всіх форм співробітництва, передбачених у Статуті. Відповідно, усі держави-учасниці повинні виконати запит про арешт і передачу, переданий Судом разом із допоміжними матеріалами. Ця загальна вимога доповнена Правилами процедури та доказування МКС [4]. Крім того, відповідно до статті 93 Статуту, держави-учасниці повинні виконувати прохання Суду про надання допомоги у зв'язку зі здійсненням розслідувань або кримінального переслідування шляхом:

- a) ідентифікації і встановлення місця перебування осіб чи предметів;
- b) отримання доказів, у тому числі показань під присягою, і збирання доказів, включаючи думки експертів та висновки експертизи, необхідні Суду;
- c) допиту будь-якої особи, стосовно якої здійснюється розслідування або кримінальне переслідування;
- d) вручення документів, у тому числі судових документів;
- e) сприяння добровільній явці осіб як свідків або експертів до Суду;
- f) тимчасової передачі осіб, як це передбачено в пункті 7;
- g) проведення огляду місць або об'єктів, включаючи ексгумацію та огляд поховань;
- h) проведення обшуків і накладення арешту;
- i) надання записів і документів, у тому числі офіційних записів і документів;
- j) захисту потерпілих і свідків та збереження доказів;
- k) виявлення, відслідковування і заморожування або арешту доходів, майна та активів, а також знарядь злочинів з метою подальшої конфіскації без шкоди для прав *bona fide* третіх сторін; і
- l) надання будь-яких інших видів допомоги, не заборонених законодавством запитуваної

держави, з метою сприяння здійсненню розслідування і кримінального переслідування за злочини, що підпадають під юрисдикцію Суду.

Найважливішою формою співробітництва є арешт і передача обвинувачених осіб. Якщо держава-учасниця не виконує запит Суду про співробітництво, відповідно пункту b) частини 5 статті 87 Римського статуту, Суд має повноваження звернутися з цією ситуацією до Асамблеї держав-учасниць або, якщо справа передається Радою безпеки ООН, до Ради безпеки ООН. Проте держави, які не є членами не несуть зобов'язання співробітництва з Судом відповідно до Римського статуту, якщо вони не вступають у добровільну співпрацю в межах, визначених ними самими. Якщо держава, яка не є членом, добровільно укладає спеціальну угоду про співробітництво з Судом, про будь-яке невиконання запиту Суду про співробітництво можна повідомити АДУ або, якщо справа передається Радою безпеки ООН, Раді безпеки ООН.

Ситуація, яка може підпадати під юрисдикцію МКС, може бути передана до Суду трьома способами:

- (a) передача державою-учасницею;
- (b) початок розслідування Прокурором за його/її ініціативою на основі інформації, отриманої від держав, органів ООН, міжнародних міжурядових або неурядових організацій або інших відповідних джерел;
- (c) передача ситуації РБ ООН, діючи відповідно до глави VII Статуту ООН.

Римський статут описує чотириетапну процедуру здійснення юрисдикції, коли ситуація передається до Суду державою-учасницею або розслідування ініціюється самим Прокурором. На цьому етапі прокурор потребуватиме тісної та ефективної співпраці та взаємодії з різними державами, а також іншими суб'єктами міжнародного співтовариства. На першому етапі Прокурор вивчає, чи підпадає ситуація під юрисдикцію МКС, і оголошує неприйнятною, якщо ситуація прямо виходить за межі компетенції Суду. На цій стадії прокурор в першу чергу перевіряє, чи може ситуація підпадати під юрисдикцію суду щодо її характеру та серйозності. Іншими словами, це попереднє розслідування щодо юрисдикції судів *ratione personae et materiae, ratione loci i ratione temporis*.

Так, коли 22 січня 2009 р. уряд Палестини почалося розслідування ситуації в Палестині, Офіс Прокурора обговорив прийнятність *ratione personae* передачі з точки зору того, чи відповідає Палестина визначенню держави для

цілей спеціальної заяви про визнання юрисдикції Суду і дійшов до висновку, що Бюро може розглядати заяви про злочини, скоєні в Палестині, за умови, що компетентні органи ООН або, зрештою, АДУ вирішать правове питання, пов'язане з оцінкою державності [5, див. також 6, с. 3], або якщо РБ ООН здійснить процедуру передачі відповідно до статті 13(b) Римського статуту, що забезпечує юрисдикцію.

Інший прикметний приклад – звернення до Офісу Прокурора від імені Союзу Коморських Островів, що мало місце 14 травня 2013 року. Комори є членом Римського статуту з 2006 року, а звернення стосувалося імовірних воєнних злочинів, скоєних на борту зареєстрованого на Коморських островах судна під час ізраїльської блокади Сектору Гази в 2010 році. При розгляді цього звернення Офіс Прокурора підкреслив, що МКС може здійснювати юрисдикцію щодо діянь громадян держав, які не є сторонами Римського статуту, що були вчинені або могли бути вчинені на суднах або летальних апаратах, зареєстрованих у державах-учасниках, і таким чином Суд має юрисдикцію *ratione loci and personae* згідно зі статтею 12(2)(а) Римського статуту [7].

Прокурор може оголосити розслідування непотрібним також, якщо існує дієве національне провадження з тієї самої справи. Крім того, прокурор повинен розглянути, чи буде відкриття розслідування служити інтересам правосуддя та потерпілих. У згаданій вище справі щодо блокади Гази Прокурор, досліджуючи прийнятність *ratione materiae* передачі, дійшов висновку, що тяжкість стверджуваних воєнних злочинів не є достатньою, щоб виправдати подальші дії Суду [8]. На цій стадії Офіс Прокурора проводить активний моніторинг та аналіз інформації про ймовірні злочини. При цьому Офіс може вимагати співробітництва та взаємодії з державами-учасниками, а також зацікавленими міжнародними організаціями, неурядовими організаціями та іншими. Наприклад, Прокурор МКС ініціював попередню перевірку ситуації в Афганістані в 2007 році через численні повідомлення, отримані з 2006 року. Під час цього попереднього розслідування Офіс Прокурора підтримував контакти з експертами, організаціями громадянського суспільства, урядовцями Афганістану, офіційними особами ООН та державами, чії військові контингенти знаходилися в Афганістані [8].

З іншого боку, коли РБ ООН передає справу до Суду відповідно до статті 13(b) Римського статуту, Прокурор не розглядає питання про

прийнятність *ratione personae i loci*, а досліджує ситуацію по суті. У разі передачі Радбезом ООН Суд також матиме юрисдикцію щодо злочинів, скоєних на територіях або громадянами держави, що не є членом. Однак у будь-якому випадку юрисдикція МКС не може застосовуватися ретроспективно відповідно до принципу незастосовності договорів до набрання ним чинності, як це передбачено статтею 28 Віденської конвенції про право міжнародних договорів [9]. Коли РБ ООН визнає за потрібне, можна створити новий спеціальний Трибунал з резолюцією для злочинів, скоєних до дати набрання чинності 1 липня 2002 року, або навіть для окремих справ після 1 липня 2002 року [10].

Якщо Прокурор дійде висновку, що ситуація може підпадати під юрисдикцію Суду, або справу передано РБ ООН, Прокурор інформує всі держави-учасниці, особливо і обов'язково держави, які можуть мати юрисдикцію над ситуацією, або зацікавлених осіб про розпочату справу. розслідування. Протягом одного місяця держава може повідомити Суд про те, що вона здійснює свою кримінальну юрисдикцію у справі та щодо зацікавлених осіб. Після такого повідомлення Прокурор відкладає розгляд справи, але може періодично переглядати справу, на предмет того чи здійснюється національна юрисдикція належним чином. Так, під час попереднього вивчення ситуації в Гвінеї у 2009 році Офіс прокурора продовжив оцінювати зусилля влади Гвінеї щодо завершення національного розслідування подій 28 вересня 2009 року. Крім того, представники Офісу зустрічалися з громадянським суспільством Гвінеї та представниками потерпілих під час 15-ї сесії Асамблеї держав-учасниць у грудні 2016 року в Гаазі, щоб вислухати їхні погляди та занепокоєння щодо перспективи справжнього судового переслідування всіх підозрюваних злочинців [11].

Після того, як прокурор отримує достатні підстави вважати, що існують належні докази злочинів, які підпадають під юрисдикцію МКС, і зібрав достатні докази щодо подій і підозрюваного чи підозрюваних, прокурор передає справу на розгляд суддів МКС з проханням надіслати виклик до явки або ордер на арешт. На цьому етапі, якщо судді МКС приймають запит і видають ордер на арешт, співробітництво держав для арешту та передачі підозрюваного чи підозрюваних МКС відіграє життєво важливу роль у ефективності Суду та виконанні рішення.

Коли підозрюваний вперше постає перед судом, троє суддів Палати досудового прова-

дження підтверджують особу підозрюваного та переконуються, що підозрюваний розуміє звинувачення. Судовий розгляд здійснюється судовою палатою у складі також трьох суддів, які розглядають докази та виносять вирок. Рішення судової палати може бути оскаржене як прокурором, так і захистом. Апеляційна палата, у свою чергу, складається з п'яти суддів і може залишити оскаржене рішення без змін, змінити його або скасувати. Рішення Апеляційної палати є остаточним і обов'язковим.

Суд покладається на підтримку співтовариства держав у виконанні своїх рішень, включаючи замороження та арешт активів підозрюваних і виконання вироків. Наприклад, у справі Прокурор проти Угуру Муйгаї Кен'ятти, Судова палата звернулася до уряду Кенії з проханням про співробітництво згідно зі статтею 93(1)(k) Римського статуту щодо ідентифікації, відстеження та/або заморожування активів чи власності обвинуваченого [12]. Для порівняння, у справі Бемби та інших одноосібний суддя встановив, що майно та активи обвинуваченого, які були заморожені, не мають стосунку до злочину, і скасував рішення про замороження. Апеляційна палата залишає в силі рішення Судової палати [13].

На сьогоднішній день загальноприйнятим принципом міжнародного права є те, що міжнародні кримінальні трибунали мають юрисдикцію над особами, навіть якщо вони користуються особистим імунітетом. Стаття 27 Римського статуту передбачає, що «цей Статут застосовується однаково до всіх осіб без будь-якого розрізнення на основі посадового становища. Зокрема, посадове становище глави держави або уряду, члена уряду або парламенту, обраного представника чи державної посадової особи в жодному разі не звільняє особу від кримінальної відповідальності згідно із цим Статутом та не є, саме по собі, підставою для пом'якшення покарання. Імунітети або спеціальні процесуальні норми, які можуть бути пов'язані з посадовим становищем особи відповідно до національного або міжнародного права, не повинні перешкоджати здійсненню Судом своєї юрисдикції щодо такої особи». У цій статті підкреслюється, що імунітет, яким володіють офіційні особи держав-учасниць згідно з міжнародним правом, не повинен перешкоджати їх судовому переслідуванню та судовому розгляду в МКС [14, с. 1051. Див. також: 15, с. 420]. Іншими словами, держави-учасниці Римського статуту автоматично відмовилися від особистого імунітету своїх представників і поса-

дових осіб згідно зі статтею 27 для цілей юрисдикції МКС.

Це положення відповідає практиці Міжнародного суду ООН. Зокрема, у спорі між Конго та Бельгією щодо ордеру на арешт головний судовий орган Організації Об'єднаних Націй відзначив, що «чинний міністр закордонних справ може піддаватися кримінальному переслідуванню певними міжнародними кримінальними судами там де вони мають юрисдикцію. Серед прикладів Міжнародний кримінальний трибунал по Колишній Югославії та Міжнародний кримінальний трибунал по Руанді, створені відповідно до Резолюцій Ради безпеки та у відповідності з главою VII Статуту ООН, та майбутній Міжнародний кримінальний суд, створений за Римською конвенцією 1998 року. Статут останнього прямо передбачає в статті 27 параграфі 2, що імунітети чи спеціальні процесуальні правила, які можуть бути пов'язані з офіційним статусом особи за міжнародним чи національним правом не перешкоджають можливості здійснення юрисдикції над такою особою» [16].

Однак стаття 98 Римського статуту передбачає, що «суд не може звертатися з проханням про передачу або з проханням про допомогу, що потребували б від запитуваної держави дій, що суперечать її зобов'язанням за міжнародним правом стосовно особистого чи дипломатичного імунітету особи або майна третьої держави, якщо тільки Суд спочатку не заручиться співробітництвом цієї третьої держави в питанні відмови від імунітету. Суд не може звертатися з проханням про передачу, що потребувало б від запитуваної держави дій, що суперечать її зобов'язанням за міжнародними договорами, відповідно до яких для передачі особи до Суду необхідним є отримання згоди направляючої держави, якщо тільки Суд спочатку не заручиться співробітництвом цієї направляючої держави в питанні отримання згоди на передачу». У цьому відношенні, якщо запит Суду про передачу та співробітництво з боку держави-учасниці або іншої держави, що співпрацює, стосується особи, яка користується імунітетом, наданим іншою державою, МКС все ще поважає чутливість першої щодо обов'язків, що впливають з дипломатичного права.

З іншого боку, загальновизнано, що запитуваній державі не потрібно спочатку отримувати відмову від іншої держави-учасниці. В літературі висловлюється думка, що термін «третья держава» слід розуміти як необхідність отримання згоди будь-якої держави, незалежно від

того чи є вона стороною Римського статуту [17, с. 144–145, 18 с. 48], однак Римський статут однозначно вимагає відмови від особистої недоторканості лише посадових осіб держав-учасниць. Відповідно, чимало вчених переконливо стверджує, що вимога частини 1 статті 98 орієнтована лише на недержавних учасників, інакше зміст статті 27 було б значно скорочено [19, с. 991, 20 с. 337].

Так, у справі аль-Башира Палата досудового провадження дійшла висновку, що «виняток міжнародного звичайного права з імунітету держав *ratione personae* за міжнародним правом щодо поваги до їхніх глав до їхніх глав існує з огляду на провадження в міжнародному суді, включаючи МКС», і підкреслив, що обов'язок держав-учасниць повною мірою співробітничати з Судом включає передачу тих осіб, які користуються особистим імунітетом, коли це необхідно». Крім цього, Палата зауважила, що «відсутність імунітету щодо судового переслідування міжнародними судами стосується будь-якого акту співробітництва держав, який є невід'ємною частиною такого кримінального переслідування» [21].

З іншого боку, співробітництво держав, що не є учасниками Римського статуту, щодо передачі особи, яка користується особистим імунітетом згідно з міжнародним правом, залежить від відмови держави громадянства обвинувачуваного відповідно до частини 1 статті 98 Римського статуту. Так, щодо тієї ж справи аль-Башира Асамблея Африканського Союзу вирішила на сесії 2009 року, що «з огляду на той факт, що запит Африканського Союзу так і не було виконано, держави-учасниці Союзу не повинні співпрацювати відповідно до положень статті 98 Римського статуту МКС щодо імунітету щодо арешту та передачі президента Судану Омара Ель-Башира» [22]. Внаслідок цього, держави, що не були сторонами Римського статуту, утрималися від арешту та передачі аль-Башира, виправдовуючись загальними міжнародними зобов'язаннями щодо особистого імунітету.

Між цим, формулювання Римського статуту, особливо щодо розгляду ситуацій, ініційованого Радою Безпеки ООН, дозволяють ставити питання щодо того чи є передача підозрюваних Міжнародному кримінальному суду зобов'язанням *jus cogens*. У сучасному міжнародному праві верховенство зобов'язань *jus cogens* вперше підкреслюється в працях провідних юристів-міжнародників, таких як Л. Оппенгейм [23, с. 506] та в деяких ранніх судових рішеннях, що вплинули на формування міжнарод-

ного права [24]. Крім того, концепція *jus cogens* знайшла свою правову основу в двох окремих статтях Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року. Стаття 53 встановлює, що «договір є нечинним, якщо на момент укладення він суперечить імперативній нормі загального міжнародного права. Оскільки це стосується цієї Конвенції, імперативна норма загального міжнародного права є нормою, що приймається і визнається міжнародним співтовариством держав у цілому як норма, відхилення від якої недопустиме і яку може бути змінено тільки наступною нормою загального міжнародного права, що носила б такий самий характер». Відповідно ж до статті 64, «якщо виникає нова імперативна норма загального міжнародного права, то будь-який існуючий договір, який виявляється в суперечності з цією нормою, стає недійсним і припиняється».

Обговорення характеру норм *jus cogens* привернуло увагу Комісії міжнародного права ООН, яка призначила спеціального доповідача з цього питання та створила проектний комітет для підготовки проекту висновків щодо імперативних норм загального міжнародного права. У відповідній доповіді Комісії імперативна норма загального міжнародного права визначається як «норма, прийнята та визнана міжнародним співтовариством держав у цілому як норма, від якої не допускається відступ і яка може бути змінена лише наступною нормою загального міжнародного права, що має той самий характер» [25].

Можна зробити висновок, що будь-яка норма міжнародного права, включаючи звичаї, будь-які договірні норми, а також застереження щодо договірних норм, які суперечать нормам *jus cogens*, є нечинними та недійсними. Верховенство та обов'язковість *jus cogens* також мають зворотну силу. Відповідно, звичайна норма міжнародного права є недійсною, якщо вона суперечить новій імперативній нормі, і як тільки з'являється норма *jus cogens*.

У проекті Комісії зазначається, що «імперативні норми загального міжнародного права (*jus cogens*) відображають і захищають фундаментальні цінності міжнародного співтовариства, є ієрархічно вищими за інші норми міжнародного права та мають універсальне застосування» [25]. Тож за своєю природою норми *jus cogens* породжують зобов'язання перед міжнародним співтовариством у цілому (зобов'язання *erga omnes*), і будь-яка держава має право заявляти про відповідальність іншої держави за пору-

шення імперативної норми загального міжнародного права.

Міжнародні злочини, які підпадають під юрисдикцію МКС, а саме злочини геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини агресії, загалом є порушенням норм *jus cogens*. Наприклад, Федеральний суд Австралії визнав, що «заборона геноциду є імперативною нормою звичаєвого міжнародного права, що породжує зобов'язання, які не підлягають відступу, *erga omnes*, тобто зобов'язання щодо виконання кожної національної держави перед міжнародною спільнотою в цілому» [26]. Міжнародний суд ООН у справі *Barcelona Traction Light and Power Company* стверджував, що зобов'язання *erga omnes* впливають з норм *jus cogens* і «наприклад, у сучасному міжнародному праві з заборона актів агресії та геноциду, а також принципів і правил, що стосуються основних прав людини, включаючи захист від рабства та расової дискримінації. Деякі з відповідних прав на захист увійшли до сукупності загального міжнародного права» [27].

Такі злочини руйнують самі основи міжнародного співіснування, а отже є злочинами проти всієї міжнародної спільноти. Відповідно, вони створюють зобов'язання *erga omnes* і відповідальність для кожної держави перед усією міжнародною спільнотою. Зобов'язання *erga omnes* держави не зводиться до судового переслідування таких злочинів у межах її юрисдикції, але додатково і перш за все має містити, у широкому сенсі, вимогу співробітництва з усіма спробами судового переслідування та покарання за такі злочини. Отже, можна логічно припустити, що для ефективності виконання зобов'язань *erga omnes* від держав вимагається не лише притягнути до відповідальності ймовірно винну особу в межах своєї юрисдикції, але й надати всілякі можливості для співробітництва з іншими членами міжнародного співтовариства для судового переслідування та суду над такими злочинцями. Обструктивне та зневажливе ставлення держави до виконання *erga omnes* іншими членами міжнародного співтовариства не може вважатися добросовісним актом [28]. Це підтвердив Міжнародний суд ООН у спорі між Боснією і Герцеговиною й Сербією та Чорногорією, де він відзначив, що зобов'язання кожної держави попереджати та карати за злочин геноциду територіально не обмежене Конвенцією про геноцид [29].

Обов'язок співробітництва всіх держав з Судом *erga omnes*, безсумнівно, виникає

в разі передачі ситуації Радою Безпеки ООН. За пунктом b) статті 13 Римського Статуту, окрім інших, однією з найважливіших ролей РБ ООН є передача ситуації до МКС. РБ ООН має право передати ситуацію, яка підпадає під юрисдикцію *ratione materiae* і яка сталася після 1 липня 2002 року, до МКС. Передача ситуації резолюцією відповідно до глави VII Статуту ООН замінює відсутність згоди відповідної держави у випадках, коли МКС не може здійснювати свою юрисдикцію щодо міжнародних злочинів.

Повноваження РБ ООН передати справу до МКС базуються на статтях 39-51 Статуту ООН щодо дій, яких необхідно вжити щодо загроз миру, порушень миру, актів агресії [30]. Дії, вжиті РБ ООН у рамках Розділу VII, безсумнівно, є обов'язковими для всіх держав-учасниць. Наприклад, в резолюції від 31 березня 2005 року Рада Безпеки вирішила, що «уряд Судану та всі інші сторони конфлікту в Дарфурі будуть в повному обсязі взаємодіяти та нададуть будь-яку необхідну допомогу Суду та Прокурору відповідно до цієї резолюції та, визнаючи, що держави, що не є сторонами Римського статуту не несуть зобов'язань за Статутом, закликає зацікавлені держави, регіональні та міжнародні організації взаємодіяти в повному обсязі» [31].

У цьому відношенні, навіть якщо не існує добре встановленої практики чи звичаєвої норми, можна припустити, що наслідки передачі резолюції до МКС Радою Безпеки ООН поширюється на всіх членів ООН. Відповідно, наслідки передання РБ ООН включають обов'язок співробітництва для надання всіх необхідних і супровідних документів і доказів, а також виконання ордерів на арешт, виданих Прокурором і Судом, і передачу особи Суду. У зв'язку з цим обов'язок усіх держав-учасниць ООН співпрацювати з МКС у справах, переданих до Суду РБ ООН, аксіоматично впливає з їхньої обов'язкової відповідальності за статтею 49 Статуту ООН співпрацювати одна з одною для реалізації заходів щодо підтримання миру та міжнародного порядку за рішенням РБ ООН. Крім того, ця відповідальність поширюється на держави, що не є членами, також у тій мірі, в якій це необхідно для підтримки міжнародного миру та безпеки.

Якщо розслідування було розпочато Прокурором, у випадку, якщо держава-учасниця не виконує запит Суду про співробітництво, Прокурор повинен повідомити про таке невиконання до РБ ООН. Як передача РБ ООН серйозного міжнародного злочину до МКС служить для

відновлення міжнародного миру та порядку, відмова будь-якої держави-учасниці ООН від такого запиту Суду буде вважатися порушенням у значенні статті 39 Статуту ООН, а отже РБ ООН вживатиме тимчасових заходів, якщо він вважає за необхідне, надаватиме рекомендації відповідній державі або державам або приймає рішення щодо необхідних заходів.

На сьогодні Рада Безпеки ООН передала дві справи до МКС. Перше звернення стосувалося ситуації в суданській провінції Дарфур, починаючи з 1 липня 2002 року, а друга справа – ситуації в Лівійській Арабській Джамахірії з 15 лютого 2011 року [32]. Оскільки Судан і Лівія не є учасниками Римського статуту, і, отже, МКС не мав *ratione personae* і *ratione loci* юрисдикції ні над своїми громадянами, ні над злочинами, скоєними там, міжнародне співтовариство ризикувало залишити безкарними жорстокі звірства, скоєні в обох випадках. У своєму рішенні вжити всіх необхідних заходів для припинення та запобігання грубим і систематичним порушенням прав людини, скоєних урядами Судану та Лівії проти цивільних осіб, РБ ООН спирався на звіти міжнародної комісії з прав людини [33], діючи від імені всієї міжнародної спільноти.

В обох зверненнях Рада безпеки ООН підкреслила необхідність і відповідальність глобальної співпраці за допомогою загальної фрази, включеної до відповідних резолюцій. У цьому відношенні Рада безпеки ООН закликала на першому етапі лівійську владу, а також уряд Судану та всі інші сторонам конфлікту в Дарфурі повною мірою співробітничати та надавати будь-яку необхідну допомогу Суду та Прокурору МКС. Крім того, РБ ООН звернувся до всіх держав, незалежно від їх членства в Римському статуті, а також до всіх зацікавлених міжнародних і регіональних організацій повною мірою співробітничати з МКС та його Прокурором. Прохання Радбезу ООН до всіх держав – учасниць і неучасниць Римського статуту – щодо «повного співробітництва» включало буквально виконання ордерів на арешт і передачу обвинувачених – навіть якщо вони користуються особистим імунітетом – МКС, щоб суд отримав би можливість переслідувати та карати ймовірні міжнародні злочини. З цієї точки зору, зобов'язання поважати особисті імунітети обвинуваченого залишаються в силі для недержав-учасниць Римського статуту.

Висновки. Система Римського статуту має дві опори: судову опору в особі самого Суду та опору правозастосування в особі держав, що

беруть на себе зобов'язання співробітничати з Судом. МКС залежить від співробітництва з боку держав у виконанні своїх рішень, адже він не має власних військових чи поліцейських сил. Вимога співробітництва включає, серед іншого, арешт обвинувачених, їх передачу суду, збір та обмін доказами, вручення підтверджуючих документів і власне виконання рішень. Найважливіша з таких форм співробітництва – арешт та передача суду обвинувачених осіб на виконання ордерів на арешт, виданих МКС. Це стосується також замороження та арешту активів підозрюваних. Однією з ключових проблем тут є імунітет підозрюваних та обвинувачених, яким вони можуть користуватися в силу займаних ними посад в державах. Подолання імунітету стає можливим завдяки тому, що передача підозрюваних МКС є зобов'язанням *jus cogens* та *erga omnes*, що впливає з відповідного статусу заборон злочинів, які підпадають під юрисдикцію Суду та підтверджується повноваженнями Ради Безпеки ООН передавати справу безпосередньо на розгляд МКС.

Список використаної літератури:

1. Judge Philippe Kirsch, President of the International Criminal Court, Opening Remarks at the Fifth Session of the Assembly of States Parties of 23 November 23. URL: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/aspdocs/library/organs/presidency/?PK_200611_23_en.pdf (Дата звернення: 29.12.2022).
2. Best Practices Manual for United Nations – International Criminal Court Cooperation pursuant to The Relationship Agreement between the United Nations and the International Criminal Court and General Assembly resolution 58/318, UNGA Res. 58/318 (13 September 2004). URL: <http://archive.iccnw.org/documents/GA%20Resolution%20UN-ICC.%2013Sept04.pdf> (Дата звернення: 29.12.2022).
3. Oosterveld V. et al. The Cooperation of States with the International Criminal Court. *Fordham International Law Journal*. 2001. № 25(3). P. 767-784.
4. International Criminal Court. Rules of Procedure and Evidence. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Rules-of-Procedure-and-Evidence.pdf> (Дата звернення: 29.12.2022).
5. ICC Press Release. Situation in Palestine, 3 April 2012. URL: <https://www.icccpi.int/NR/rdonlyres/C6162BBF-FEB9-4FAF-AFA9-836106D2694A/284387/SituationinPalestine030412ENG.pdf> (Дата звернення: 29.12.2022).
6. Ronen Y. ICC Jurisdiction over Acts Committed in the Gaza Strip: Article 12(3) of the ICC Statute

- and Non-State Entities. *Journal of International Criminal Justice*. 2010. № 8(1). P. 2-17.
7. Situation on Registered Vessels of Comoros, Greece and Cambodia. URL: [https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53\(1\)-Report06Nov2014Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53(1)-Report06Nov2014Eng.pdf) (Дата звернення: 29.12.2022).
 8. Report on Preliminary Examination activities, ICC Office of the Prosecutor of 13 December 2011. URL: <https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/63682f4e-49C8-445d-8C13-f310a4f3aeC2/284116/otpreportonpreliminaryexaminations13december2011.pdf> (Дата звернення: 29.12.2022).
 9. Віденська конвенція про право міжнародних договорів, 1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (Дата звернення: 29.12.2022).
 10. Askar Y. Implementing International Humanitarian Law from the Ad Hoc Tribunals to a Permanent International Criminal Court. London: Routledge, 2004. 387 p. P. 58-59.
 11. Report on Preliminary Examination Activities 2017. URL: https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2017-PE-rep/2017-otp-rep-PE_ENG.pdf (Дата звернення: 29.12.2022).
 12. The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta (Decision on the implementation of the request to freeze assets) ICC01/09-02/11-931 (8 July 2014). URL: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2014_06208.PDF (Дата звернення: 29.12.2022).
 13. Bemba et al case (Judgment on the appeal of the Prosecutor against the decision) ICC-ACRed-01/16 (15 February 2016). URL: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2016_01145.PDF (Дата звернення: 29.12.2022).
 14. Triffterer O., Amboss K. The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary. New York: Hart, 2016. 1789 p. P. 1051.
 15. Akande D. International Law Immunities and the International Criminal Court. *American Journal of International Law*. 2004. № 98(3). P. 407-429.
 16. Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), International Court of Justice (ICJ), 14 February 2002. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/121/121-20020214-JUD-01-00-EN.pdf> (Дата звернення: 29.12.2022).
 17. Broomall B. International Justice and the International Criminal Court: Between State Sovereignty and International Justice. Oxford: Oxford University Press, 2003. 385 p.
 18. Wirth S. Immunities, Related Problems and Article 98 of the Rome Statute. *Criminal Law Forum*. 2001. № 12(4). P. 429-461.
 19. Gaeta P. Official Capacity and Immunities. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*. A. Cassese (ed.) Oxford: Oxford University Press, 2002. P. 975-1121.
 20. Akande D. The Legal Nature of Security Council Referrals to the ICC and its Impact on Al Bashir's Immunities. *Journal of International Criminal Justice*. 2009. № 17(2). P. 333-351.
 21. Prosecutor v. Al Bashir. Decision of 12 December 2011. ICC-02/05-01/09. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/05-01/09-139-0>. (Дата звернення: 29.12.2022).
 22. Assembly/AU/Dec. 245(XIII) Rev.1 of 3 July 2009. URL: https://au.int/sites/default/files/decisions/9560-assembly_en_1_3_july_2009_auc_thirteenth_ordinary_session_decisions_declarations_message_congratulations_motion_0.pdf (Дата звернення: 29.12.2022).
 23. Oppenheim L.F. International Law. Vol. 1: Peace. London: Longmans, 1912. 550 p.
 24. Pablo Nájera (France) v. United Mexican States (Decision No 30-A of 19 October 1928) 5 RIAA 466, 470. URL: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1934.12.12_oscar_chinn.htm (Дата звернення: 29.12.2022).
 25. Report of the International Law Commission' of 7 August 2019. GA Res. A/74/10. URL: https://legal.un.org/ilc/reports/2019/english/a_74_10_advance.pdf (Дата звернення: 29.12.2022).
 26. Tomuschat C. Reconceptualizing the Debate on Jus cogens and obligations Erga Omnes: Concluding Observations. *The Fundamental Rules of the International Legal Order: Jus Cogens and Obligations Erga Omnes*. C. Tomuschat, J. Thouvenin (eds.). The Hague: Martinus Nijhoff, 2006. P. 426-500.
 27. Case Concerning Barcelona Traction, Light, and Power Company, Ltd (Belgium v. Spain) (Merits, Second Phase) [1970] ICJ Rep 3. URL: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/50/050-19700205-JUD-01-00-EN.pdf> (Дата звернення: 29.12.2022).
 28. Tams C.J., Asteriti A. Erga Omnes, Jus Cogens and Their Impact on the Law of State Responsibility. *The International Responsibility of the European Union: European and International Perspectives*. M. Evans (ed.). Oxford: Hart, 2013. P. 166-197. P. 168.
 29. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) (Preliminary Objections) [1996] ICJ Rep. 595. URL: www.icj-cij.org/files/case-related/91/8618.pdf (Дата звернення: 29.12.2022).
 30. Charter of the United Nations, 24 October 1945, 1 UNTS XVI. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html> (Дата звернення: 29.12.2022).
 31. UN Security Council, Security Council resolution 1593 (2005) [on Violations of International Humanitarian Law and Human Rights Law in Darfur, Sudan], 31 March 2005, S/RES/1593 (2005).

- URL: <https://www.refworld.org/docid/42bc16434.html> (Дата звернення: 29.12.2022).
32. UN Security Council, Security Council resolution 1970 (2011) [on establishment of a Security Council Committee to monitor implementation of the arms embargo against the Libyan Arab Jamahiriya], 26 February 2011, S/RES/1970 (2011). URL: <https://www.refworld.org/docid/4d6ce9742.html> (Дата звернення: 29.12.2022).
33. International Commission of Inquiry on Darfur, Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General of 1 February 2005 UN Doc S/2005/60. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/540780> (Дата звернення: 29.12.2022); UNCHR 'Human Rights Council Report' (25 February 2011) UN Doc A/HRC/RES/S-15/1. URL: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/15session/hrc-s-15-1_auv.pdf (Дата звернення: 29.12.2022).

Matkovskiy A. A. Cooperation of States with the International Criminal Court: theory and practice

The article analyzes the issue of cooperation of states with the International Criminal Court (ICC) as one of the pillars of its activity. It is demonstrated that since the ICC does not have its own armed or police forces, it is critically dependent on the assistance of states in its activities. The member states of the ICC are obliged to cooperate in the implementation of the decisions of the ICC under the Rome Statute. The most important form of cooperation is the arrest and transfer of accused persons, as well as the exchange of evidence, orders and other procedural documents. Examples of such interaction are considered, in particular between the ISS and Palestine and the ISS and Guinea.

The Rome Statute describes a four-stage procedure for the exercise of jurisdiction, when a situation is referred to the Court by a State Party or an investigation is initiated by the Prosecutor himself. At this stage, the Prosecutor will need close and effective cooperation and interaction with various states, as well as other subjects of the international community.

Special attention is paid in the article to overcoming in the course of cooperation the immunities of suspects and the accused, which they can use by virtue of the positions they hold in their states. It is proven that overcoming immunity becomes possible due to the fact that the transfer of suspects to the International Criminal Court is both a jus cogens and erga omnes obligation, which follows from the features of the international legal prohibitions of acts listed in the Rome Statute, as well as from the powers of the UN Security Council refer the case to the ICC.

It is demonstrated that in case of initiation of a case at the request of the state or at the initiative of the Court itself, the duty of cooperation arises for 124 member states of the Rome Statute. In case the case is referred to the ICC by the UN Security Council, such an obligation of cooperation arises for all states by virtue of their membership in the UN.

Key words: *international law, the International Criminal Court, the duty to cooperate with the ICC, the Prosecutor of the ICC, the UN Security Council and the International Criminal Court.*